

TVORIVÉ PÍSANIE A NIŽŠIA SEKUNDÁRNA ŠKOLA

Katarína BIELEKOVÁ, Eleonóra ZVALENÁ

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá tvorivým písaním vo vyučovaní slovenského jazyka a slohu v nižšej sekundárnej škole. Navrhuje aktivity tvorivého písania, ktoré možno využiť na vyučovacích hodinách pri výučbe konkrétnych tém.

Kľúčové slová: tvorivosť, tvorivé písanie, princípy a techniky tvorivého písania, starší školský vek – puberta, nižšia sekundárna škola, integrácia jazykovej a slohovej zložky

THE CREATIWE WRITING AND LOWER SECONDARY SCHOOL

Abstract

The contribution deals with creative writing and its application on Slovak language lessons and essay lessons at lower secondary school. It also proposes related activities, which can be used in lessons for teaching of specific topics.

Keywords: creativity, creative writing, principles and techniques of creative, writing, older school-age - puberty, lower secondary school, integration of linguistic and essay component

1 Charakteristika staršieho školského veku – puberty

Nižšie sekundárne vzdelávanie predstavuje vzdelávanie pre druhý stupeň základnej školy, resp. pre nižšie ročníky viacročného gymnázia či konzervatória. Ide teda o vek, ktorý je vo vývinovej psychológii označovaný ako starší školský vek alebo obdobie puberty. Starší školský vek sa vymedzuje ako obdobie, ktoré trvá od 10 – 11 do 15 –16 rokov . Tieto časové údaje sú veľmi približné a individuálne a závisia od mnohých faktorov.

Podľa L. Končekovej (2002 a 2007) je pre toto obdobie charakteristický rýchly telesný vývin, rast organizmu a orgánov, vytváranie tzv. telesných znakov, prechodná pohybová nemotornosť a nešikovnosť; v psychickom vývine ide o pozornejšie vnímanie sveta, zdokonaľuje sa schopnosť podrobnej analýzy, jedinec presne vníma plochu, priestor, čas, rozlišuje všetky zmyslové podnety, pozoruje. Jeho vnímanie sa stáva zámernejším, plánovitejším a systematickejším. Nastáva rast pamäti, vyvíja sa hlavne slovo-logická pamäť. Predstavy v tomto období dosahujú stupeň zrelosti, fantázia je veľmi silná a často má podobu denného snenia. V tomto období sa zdokonaľuje myslenie po kvalitatívnej stránke. Ide o všetky myšlienkové operácie, hlavne abstrakciu a zovšeobecňovanie, ale aj formy myslenia. Slovná zásoba je bohatá, vety sú gramaticky a štylisticky správne. Pubescent používa mnoho abstraktných pojmov, slovies, jeho reč je dynamická, hovorená reč je výrazná a hlučná, plná príznakových a emocionálnych slov. Pre toto obdobie je typická intenzita citových prežívaní a zvýšená emocionálna vzrušivosť, s čím súvisí pubescentova výbušnosť a nedostatok sabaovládania. Z emócií prevláda strach, hnev, smútok, súženie, žiarlivosť, pocit

krivdy, ale aj obdiv a zbožňovanie. Rozvíjajú sa aj vyššie city – intelektuálne, estetické a etické.

V období staršieho školského veku dochádza k vývinu osobnosti, nastáva sebauvedomenie jedinca, s čím súvisí zameranie sa na svoj zovňajšok, ale aj vnútorný svet. Výsledkom takéhoto sebapoznávania a sebahodnotenia je sebaúcta a sebavedomie, ako aj tzv. pocit dospelosti. Rozumové schopnosti pubescenta na konci tohto obdobia dosahujú úroveň dospelého človeka. Vývin inteligencie vrcholí okolo pätnásteho roka. Pre pubescenta je typická konvenčná úroveň charakteru, založená na rešpektovaní požiadaviek autorít, aj keď sú k nim kritickí. Postupne sa vytvárajú vlastnosti ako sebaovládanie, statočnosť, húževnatosť, vytrvalosť, obetavosť, zodpovednosť a samostatnosť. Záujmy v tomto období sú špecializovanejšie a stabilnejšie. Silné sú športové, technické, zberateľské, kultúrne a umelecké záujmy, ako aj záujem o hry a počítač. Objavuje sa silný záujem o seba samého, opačné pohlavie a o konverzáciu s rovesníkmi. Veľmi komplikované sú sociálne vzťahy. Pubescenti menia svoj postoj k dospelým, k svojim rovesníkom, k doterajším činnostiam, záujmom i k sebe samým. Problematický je poväčšine aj vzťah pubescenta s rodičmi a viditeľná je jeho snaha emancipovať sa v rodine.

Prechodom na druhý stupeň ZŠ prichádza do žiakovho života mnoho nových učiteľov s rôznymi spôsobmi výkladu a skúšania. Proces prispôsobovania sa je pre dieťa spravidla dosť ťažký. V tomto veku už nie je tabuizovaná nadradená rola učiteľa. Bežná je kritika učiteľov, pretože pubescenti sú dobrými pozorovateľmi a pohotovo komentujú každý ich nedostatok.

Celkovo je pre obdobie puberty charakteristické hľadanie vlastnej identity a svojho miesta v živote a spoločnosti.

2 Tvorivosť v staršom školskom veku

V školskom vyučovaní sa pod tvorivosťou chápe utvárajúci vplyv na žiaka, jeho vnútorný rozvoj, rozvoj jeho dispozícií a schopností. *„Tvorivosť sa rozvíja zámerným navodzovaním tvorivej aktivity žiakov prostredníctvom tvorivých situácií, úloh tvorivého charakteru, riešením problémov“* (Klindová a kol., 1990, s. 26). Z hľadiska vývinovej a pedagogickej psychológie produkty žiakov nemusia mať spoločenskú hodnotu, stačí, ak sú nové, originálne.

Tvorivosť možno rozvíjať vo všetkých vyučovacích predmetoch. Každý tematický celok je možné predstaviť žiakovi ako problém, ktorý má niekoľko spôsobov riešenia, ktoré si vyžadujú tvorivý prístup. Pri rozvíjaní tvorivosti ide o to, aby žiaci riešili otvorené úlohy, v ktorých nie sú dané vopred pravidlá riešenia a v ktorých nemožno rátať s obvyklými zaužívanými postupmi.

Výchova k tvorivosti sa týka zvlášť obdobia školského veku, keď *„možnosti funkčného rozvíjania psychiky a ovplyvňovania tohto rozvoja činiteľmi prostredia sú veľké“* (Kusin – Sollárová, 2002, s. 184).

Podľa S. J. Dacey a H. K. Lennona (2000) skutočná tvorivosť vzrastá vo veku okolo 10 rokov, keď kognitívne procesy začínajú prebiehať na vyššej (zrelšej) úrovni. Starší školský vek (11 – 15 rokov) je tým obdobím v živote človeka, keď dospievajúci jedinci sú vnímaví, otvorení a kritickí voči okolitému svetu, rozlišujú detaily, vnímajú analyticky, myslia synteticky, vytvárajú si vlastné názory na javy okolo seba a chcú, aby ich názory boli akceptované, bránia sa zaužívaným normám a pravidlám, ale na druhej strane si dokážu plniť povinnosti, sú cieľavedomí, majú dobrú pamäť a bohatú fantáziu, a práve preto je toto obdobie zvlášť vhodné na podnecovanie a rozvíjanie tvorivosti. Tvorivosť v puberte podmieňuje duševné zdravie žiaka. Tvorivý žiak je zdravo sebavedomý, učí sa myslieť

nekonvenčne, originálne a dokáže riešiť aj problémové situácie, čím sa efektívnejšie pripravuje na ďalší život a budúce povolanie.

3 Slovenský jazyk ako vyučovací predmet v nižšej sekundárnej škole

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra má v systéme školského vzdelávania centrálnu postavenie, pretože vytvára predpoklady na úspešné zvládnutie ostatných vyučovacích predmetov.

Vyučovanie slovenského jazyka a slohu je založené na komunikačno-poznávacom princípe. V rôznych typoch textov sa vyhľadávajú jednotlivé jazykové javy, ktoré sa navzájom triedia, systematizujú a usúvzťažňujú, aby sa nakoniec dospelo k zovšeobecneniu poznatkov o istom jave. Vo vyučovaní slovenského jazyka sa uplatňuje princíp špirálovitosti a postupnosti. To znamená, že k jednotlivým preberaným jazykovým javom sa postupne pridávajú ďalšie poznatky. Javy v slohovej výchove sa preberajú v súlade s jazykovými javmi a s využitím žánrovo-tematického osnovania v literatúre s prihliadnutím a dôrazom na rozvoj komunikačných zručností žiakov.

Vyučovanie slovenského jazyka je späté s výučbou ostatných vyučovacích predmetov. Správne jazykové návyky žiakov prispievajú ku kvalitnému pochopeniu a zvládnutiu učiva v iných vyučovacích predmetoch a celkovo skvalitňujú výchovno-vzdelávací proces.

Podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre 2. stupeň základnej školy v Slovenskej republike (s. 6) je základom nižšieho sekundárneho vzdelávania interdisciplinárny (medzipredmetový) prístup pri osvojovaní znalostí a spôsobilosti žiakov a rozvoj ich analytických a kritických schopností. Aktuálne znalosti žiakov a ich uplatňovanie v praxi sú východiskovým bodom pri získavaní nových znalostí a ďalšom rozvoji kompetencií žiakov. Štátny vzdelávací program ďalej zdôrazňuje, že nevyhnutnou súčasťou sekundárneho vzdelávania je poskytnúť žiakom príležitosť objaviť a rozvinúť ich schopnosti v súlade s ich reálnymi možnosťami. Z profilu absolventa – vzdelanostného modelu Štátneho vzdelávacieho programu vyplýva, že absolvent nižšieho sekundárneho stupňa bude spôsobilý uplatniť svoje vzdelanie v pracovnom, občianskom, rodinnom a osobnom živote. Jednotlivé kľúčové spôsobilosti sa navzájom prelínajú, prepájajú a majú nadpredmetový programový charakter.

V jazykovej časti z oblasti Jazyk a komunikácia (s. 11) sú určujúcimi ciele rozvíjania komunikačných schopností žiakov. Zdôrazňuje sa chápanie jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi, čo by sa vo vyučovaní jazyka malo premietnuť do zámerného preferovania rozvoja komunikačných kompetencií. Najväčší dôraz sa kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť a schopnosť argumentovať.

Z vyššie uvedeného potom vyplýva, že najčastejším priestorom na aplikáciu tvorivosti je oblasť jazyka a komunikácie, hlavne oblasť jazyka a slohu vo výučbe materinského jazyka.

Efektívne uplatnenie komunikačného princípu vyučovania podporuje aj integrácia jazykovej a slohovej zložky. Podstata integrácie spočíva v zlúčení a prepojení jednotlivých zložiek predmetu slovenský jazyk so širším interdisciplinárnym zapojením vedomostí a zručností žiakov, získaných v ostatných predmetoch. Preberanie jazykových poznatkov sa tak prepája s rozvíjaním spontánneho vyjadrovania sa detí, a teda s rozvojom komunikačnej kompetencie žiakov, t.j. so schopnosťou funkčne používať jazyk v rôznych komunikačných situáciách.

Hlavným cieľom vyučovania materinského jazyka je poznávanie jazykového systému a aplikovanie jazykových poznatkov v rečovej praxi. Napriek tomu, že učebné osnovy potrebné na vyučovanie slovenského jazyka sú už v kompetencii konkrétnych učiteľov (a teda

už nie sú schvaľované Ministerstvom školstva SR, ale jednotlivými školami), môžeme vytýčiť všeobecne platné ciele vyučovania slovenského jazyka a slohu na 2. stupni takto:

- viesť žiakov k spoznávaniu jazyka ako vnútorne štruktúrovaného a uceleného systému
- rozvíjať komunikačné schopnosti a návyky žiakov
- pestovať lásku k materinskému jazyku
- prehlbovať estetické cítenie
- rozvíjať estetické cítenie žiakov založené na empatii a asertivite

Vo vyučovacom procese má učiteľ povinne v plnej miere dodržiavať:

- ročnú časovú dotáciu: povinný počet hodín,
- ciele, ktoré treba vo vyučovaní dosiahnuť,
- obsah, t. j. jazykové javy a javy v slohovej výchove zamerané na komunikatívnosť.

Podľa vlastného uváženia s ohľadom na podmienky danej triedy si učiteľ vyberá:

- formy a metódy dosahovania cieľov,
- štruktúru vyučovacej jednotky a spôsob plánovania (voľnosť rozvrhovania v rámci vyučovania materinského jazyka ako celku; možnosť vyučovania v blokoch aktivizačných podnetov),
- využitie textov z literatúry.

Novokoncipovaný obsah vyučovania slovenského jazyka zvyšuje nároky na samostatnosť, tvorivosť a organizáciu práce učiteľa.

3. 1 Jazyková zložka vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry

Ako už bolo povedané, slovenský jazyk a literatúra má medzi ostatnými učebnými predmetmi ústredné postavenie, pretože je vo vzťahu ku každému učebnému predmetu. Pre všetky učebné predmety je významný najmä tým, že pestuje a rozvíja komunikatívne jazykové zručnosti žiakov a logiku ich myslenia.

Cieľom vyučovania slovenského jazyka je cez spoznávanie jazyka ako štruktúrovaného a uceleného systému rozvíjať komunikačné kompetencie žiakov, naučiť ich vyjadrovať sa výstižne a jazykovo správne v spisovnom jazyku a vypestovať návyk bežne ho používať. Dať žiakom také základy náuky, aby boli spoľahlivou oporou pri uvedenom používaní jazykových prostriedkov spisovného jazyka a základom ďalšieho vzdelávania v škole i mimo školy a vzdelávania vôbec. Vyučovanie slovenského jazyka prispieva aj k rozvoju rozumových schopností žiaka a k rozvíjaniu ideových, mravných a estetických hodnôt žiakov.

3. 2 Tvorivé písanie a jazyková výchova

Poznávanie jazyka a jeho funkcií možno v škole podporiť aj zámerným upriamovaním pozornosti žiaka na javy v jazyku a reči aj pomocou techník tvorivého písania. „*Od významu slova k fundovanému manipulovaniu so slovom v recipovanom i produkovanom texte môžeme dospieť aj samotnou aktivizáciou žiakov v procese poznávania. Tvorivé písanie v jazykovej edukácii tak môže navodzovať problémové situácie, v ktorých si pisateľ utvrdzuje isté pravidlo. Tým pravidlom môže byť predpísaná syntaktická štruktúra, požadovaný tvar slova a pod.*“ (Klimovič, 2009, s. 81).

Tvorivé písanie vo vyučovaní jazyka pomáha žiakovi uvedomiť si spôsob vlastného vyjadrovania práve zameraním pozornosti na istý dopredu určený jazykový alebo gramatický jav. Niekoľkonásobným obmieňaním v špecifických kontextoch získava žiak o ňom jasné a presné informácie, ktoré si navyše takýmto spôsobom utvrdzuje.

Tvorivé písanie sa stáva pre žiaka zdrojom poznania v oblasti lexiky, syntaxe, štylistiky, noetiky a poetiky, v neposlednom rade aj čítania. „Vďaka tvorivému písaniu môže učiteľ slovenského jazyka a literatúry:

- 1) svojim žiakom ponúknuť netradičný, ale pritom skutočne efektívny spôsob ako sa učiť slovenský jazyk a literatúru,
- 2) upustiť od direktívnych metód nútiacich memorovať učivo a naučiť žiakov vlastnému mysleniu, pociťovaniu, spomínaniu, uvažovaniu, tvoreniu, tvorivému učeniu sa,
- 3) zažiť radostnú, tvorivú atmosféru v triede, radosť z učenia i učenia sa, radosť z toho, že žiak môže mať často lepšie „nápad“ či „výsledky“ tvorivej činnosti ako sám učiteľ,
- 4) naučiť žiaka pomáhať poznávaniu svojich pocitov, skúseností, názorov (Kamenská, 2007, s. 25).“

Techniky tvorivého písania možno úspešne zaradiť medzi ostatné zložky vyučovania materinského jazyka a naplniť tak tendenciu komplexného chápania vyučovacieho procesu nielen na úrovni medzizložkovej integrácie, ale aj nad rámec predmetu slovenský jazyk a literatúra. Tvorivé písanie nie je iba vlastný proces písania, je to celý komplex stratégií a postupov zahŕňajúci rôznorodé činnosti s produkovaným i recipovaným textom, verbálnymi i neverbálnymi prostriedkami komunikácie, sú to tiež kooperatívne aktivity smerujúce k poznávaniu zákonitostí tvorenia jazykového prejavu (Klimovič, 2010). Pri tvorbe textu „pújde hlavne o vyzkoušení si možností výrazu“ (Hník, 2007, s. 37).

3. 3 Tvorivé písanie ako súčasť komunikačno-slohovej výchovy

Tvorivé písanie chápeme ako jednu z oblastí produkčného slohu, ktorá môže výrazne prispieť k zvýšeniu kompetencie komunikovať v materinskom jazyku; špeciálne možno hovoriť o komunikácii písanou rečou. Zároveň poukazujeme na dôležitosť osobnosti učiteľa a jeho postoja k slohovej výchove, ktorý sa odráža aj vo vzťahu žiakov k pisateľským aktivitám (Klimovič, 2010).

Z. Fišer (2001, s. 32) nepovažuje tvorivé písanie za opozíciu k súčasnej didaktike slohu, ale za jej doplnenie a pokračovanie. Cieľom tvorivého písania je rozvíjanie individuálneho štýlu pisateľa, pričom dôraz sa kladie takisto na rozvoj obrazotvornosti, predstavivosti, fantázie. Tvorivé písanie využíva slohové útvary ako formu, ktorú pisateľ naplní istým obsahom. Významnú úlohu tu zohrávajú autorove jazykové dispozície a tvorivosť. Zároveň však treba zdôrazniť, že tvorivé písanie má opodstatnenie aj pri osvojovaní funkčného slohu; ide v ňom v prvom rade o rozvíjanie komunikačnej zručnosti písať, s pridaním atribútov písať tvorivo, zaujímavo, invenčne, no tiež adekvátne zámeru i funkcii textu.

Podľa M. Klimoviča (2010, s. 31) sa tvorivé písanie v škole zameriava najmä na:

- a) rozvíjanie individuálneho štýlu pisateľa – uvedomenie si vlastného ja, reflektovanie vlastných schopností a vlastného myslenia;
- b) optimalizáciu pisateľských zručností – schopnosť rozvíjať myšlienku, schopnosť dodržať tematickú postupnosť, schopnosť logicky usporiadať výpovede, schopnosť tvoriť súdržný text, schopnosť dosiahnuť komunikačný zámer;
- c) zvládnutie rôznych techník tvorby textu;
- d) rozvíjanie prirodzeného písania;
- e) podporu sebavedomia – odbúranie strachu z písania;
- f) rozvíjanie pisateľovho chápania etapovitosti procesu písania i funkcií a významu jednotlivých etáp;
- g) vytváranie predpokladov pisateľa na uvedomovanie si štruktúrnej povahy textu;
- h) potrebu zreteľnej kontextualizácie písania najmä u prvopisateľov.

4 Námety na vyučovacie hodiny

V tejto kapitole navrhujeme aktivity tvorivého písania, ktoré možno využiť na konkrétnych vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry. Pri zadávaní tvorivých úloh sme vychádzali z príručiek o tvorivom písaní (Fišer, 2001; Klimovič, 2009). Upozorňujeme, že ide o námety, ktoré sa dajú realizovať v niektorej časti vyučovacej hodiny, nenavrhujeme tu jej celý priebeh. Aktivity tvorivého písania sme praktizovali so žiakmi Gymnázia Janka Francisciho-Rimavského v Levoči v kvarte A. V súvislosti so zadaniami tvorivých úloh sa prikláňame k formulácii otázok a úloh ako ich uvádza O. Hník (2007, s. 71 – 72) „... oproti direktívnym formuláciám *nakreslete k úryvku obrázek!*; *vyřešte každá skupina své hádanky! nebo napiš krátký příběh na tato tema!* se snažíme formulovat úkoly tak, aby dětem naznačovaly, že půjde o hru: *nyní se zahrajeme na ilustrátory, líbila by se vám teď hra na badače?...* Oproti striktně zadanému nyní *slož báseň!* se např. ptáme: *dokázaly byste teď po přečtení básničky o podzimu složit svoji vlastní básničku?*“

Téma: Prídavné mená, opis a charakteristika

Aktivita: Rodokmeň (variant A)

Je to individuálna úloha. Žiakom dáme za úlohu zostaviť rodokmeň ich rodiny a ku každému členovi rodiny by mali napísať slovo alebo slovné spojenie, ktoré ho najviac vystihuje, charakterizuje. Napr. mama – stále sa ponáhľa, stará mama – vždy sa na mňa usmeje atď. Aktivita sa dá využiť v jazykovej zložke pri výuke prídavných mien a rovnako aj v slohovej zložke pri výučbe tematického celku opis a charakteristika osoby. Samozrejme, technika sa dá ďalej rozvíjať. Žiak vysvetlí, prečo zvolil práve toto slovo, slovné spojenie, resp. prídavné meno.

So žiakmi potom môžeme rozdiskutovať kladné a záporné vlastnosti ľudí, obhájiť tie vlastnosti rodičov a ostatných členov rodiny, ktoré sa im z ich uhla pohľadu môžu zdať negatívne.

Uvádzame príklady žiakov:

Moja mama je veľmi čistotná.

Môj otec je veľmi pracovitý.

Moja sestra je lenivá.

Ja som výbušná a šialená.

Moja druhá sestra je zvedavá.

Anna

Moja mama chce mať všade poriadok.

Môj oco najradšej oddychuje.

Môj malý brat má 4 roky a rád hrá karty.

Môj dedko rád varí a veľa spí.

Moja babka skoro vstáva a rada pečie.

Simona

Téma: Obrazné pomenovania
Aktivita: Rodokmeň (variant B)

Zvládnutie tejto náročnej témy predpokladá v budúcnosti pochopenie a prežívanie obrazov modernej poézie. Je preto veľmi dôležité, aby obrazné pomenovania žiaci prijímali ako niečo prirodzené, s čím sa stretávajú a čo poznajú aj z bežného života. Preto sme sa rozhodli pre ďalšiu prácu s aktivitou rodokmeň. Žiakom zadáme úlohu, aby svojich blízkych opísali nepriamym spôsobom, napr. mama je činná sopka. Žiaci cez túto aktivitu pochopia, že za nepriamym pomenovaním sa skrýva charakteristická vlastnosť člena ich rodiny.

Uvádzame tieto príklady žiakov:

Mama je svetlo v tme.

Otec je rozbúrené dobrodružné more.

Moja sestra je snežná búrka. Ale ja sneh milujem.

Filip

Moja mama je Afroditka.

Môj otec je vybuchujúca sopka.

Môj brat je čert v tele anjela.

Moja babka je zmenšený vráskavec.

Môj dedko je Mrázik.

Nikola

Téma: Vlastné mená
Aktivita: Príbeh môjho mena

Aktivitu príbeh môjho mena možno použiť pri vyučovaní vlastných mien. Je to individuálne úloha. Žiaci veľmi radi hovoria o sebe a intenzívne sa zaujímajú o svoje krstné mená. Najprv vymyslia krátky príbeh (stačí aj jedna veta) o svojom krstnom mene, potom si v slovníku prečítajú jeho etymologický výklad.

Uvádzame príklady žiakov: *Volám sa Diana, ale moje vysnívané meno je Dajana. Predstavujem si, že niekedy veľmi dávno boli bohyne bez mien. No raz do mesta prišla hviezda tak žiarivá, že svojím svetlom priniesla radosť žiť. Tá hviezda sa volala Styx a pomenovala ľudí, zvieratá a veci po celom svete. Ľudia z celého sveta k nej išli a pýtali si meno. Keď konečne prišla na rad bohyňa, hviezda ju pomenovala Dajana/Diana. „Toto meno budú mať len významní ľudia,“ povedala. A tak vznikli významní ľudia.*

Diana

Myslím si, že moje meno je kráľovského pôvodu, lebo je Dominikánska republika a ostrov Dominika.

Dominika

Téma: Slovesá

Aktivita: Mojich sedem tvári

Pomocou tejto aktivity sa precvičuje časovanie a valencia sloviess. Žiakom zadáme úlohu, aby uviedli, čo robia každý deň v týždni. Táto aktivita je individuálna.

V pondelok mám zlú náladu, lebo musím ísť do školy.

V utorok chodím na 3-hodinové prechádzky do lesa.

V stredu sa hrám s mojím psíkom.

Vo štvrtok už nedečkavo čakám na piatok.

V sobotu upratujem dom.

V nedeľu si robím domáce úlohy.

Anna

Téma: Opis, charakteristika, inzerát

Aktivita: Inzeráty

Žiak sa pomocou tejto aktivity učí kondenzovať informáciu a zamerať svoju pozornosť na podstatné znaky a vlastnosti. Učí sa povedať „veľký obsah na malej ploche“. Táto aktivita potom pomáha pri výučbe opisu a charakteristiky, slúži ale aj praktickému cieľu – vedieť napísať inzerát. V našom prípade sme žiakom ponúkli svet rozprávok. Úlohou pisateľa bolo napísať inzerát v mene rozprávkového hrdinu. Ak chceme, aby žiacky text bol skutočne hutný a úsporný, môžeme sa zahrať na inzertnú kanceláriu a od žiakov za každé slovo v inzeráte požadovať fiktívnu čiastku peňazí.

Kúpim extra large náplň do ručnej striekacej pavučiny.

Spiderman (Diana, Denisa, Mirka)

Téma: Rozprávanie, rozprávací slohový postup, nadväznosť textu

Aktivita: Chameleón

Je to skupinová práca najmenej dvoch žiakov. Žiaci boli inštruovaní tak, aby každý z nich napísal do príbehu rovnaký počet viet, ktoré musia nadväzovať na predchádzajúce vety spolužiaka. Žiak je nútený prečítať si text svojho spolužiaka a logicky naň nadviazať. Tak pochopí postupnosť a nadväznosť v rozprávaní a rozprávacom slohovom postupe.

Ukážka:

V jeden krásny snehobiely deň sa Bella chystala na svoju svadbu. Mala oblečené krásne snehobiele šaty s čipkou. K tomu biele tenisky. Čas jej svadby nadišiel a nervozita stúpala. Ale

keď uvidela Edwarda stáť pri oltári, všetko začalo byť dokonalé. Ten osudový čas nadišiel. *Jeden druhému sa zadívali do očí a povedali si svoje áno. Na svadobnej hostine prednášal Bellin otec prípitok. Prípitok bol veľmi zaujímavý.* Po prípitku nasledovala hostina a, samozrejme, prvý tanec mladomanželov. Edward po svadbe zobral Bellu na krásnu svadobnú cestu – na opustený ostrov. Strávili tam nádherné dva týždne.

Nikola, Saška, Barborka, Miriam

Téma: Obrazné pomenovania

Aktivita: Gramiáda

V tomto prípade ide o individuálnu prácu žiakov. Žiaci majú slovne vyjadriť, čo im vizuálne alebo zvukovo pripomínajú jednotlivé písmená abecedy. Touto aktivitou trénujú fantáziu, pomenúvajú svoje asociácie predstáv.

Ukážky:

C – mesiac v noci

B – snehuliak

O – oko

E – hrable

Y – luk

F – vlajka

L – hokejka

Barbora

U – údolie

R – chodiaci panáček

I – špáradlo

Nikola

A – rebrík alebo stan

S – skrútený had

B – jedno motýlie krídlo

Anna

A – strecha

O – mláka

V – zobák

G – činka

T – stojan

R – vešiak

Anna

Téma: Podmieňovací spôsob

Aktivita: Anafória

Ak chceme precvičovať podmieňovací spôsob, žiakom navrhujeme začiatok vetného vzorca, ktorý potom dopĺňajú, napr. *keby som mala..., keby som vedela..., keby som...* Táto aktivita môže slúžiť aj na precvičovanie iných gramatických javov, čomu následne prispôbíme vetný vzorec. Aktivita má okrem gramatického významu aj svoj etický rozmer. So žiakmi sa môžeme porozprávať o ich snoch a životných cieľoch a pripomenúť im, že človek môže mnoho dosiahnuť iba vtedy, ak bude na sebe intenzívne pracovať.

Ukážky:

Keby som mala peniaze, tak idem nakupovať s kamarátkami.

Keby som mala nitky, urobila by som si náramok.

Keby som vedela kresliť, tak by som sa stala maliarkou.

Keby som vedela šiť, ušila by som si šaty.

Paťa

Keby som nechodila do školy, nebola by som múdra.

Keby neexistovali pravítka, neboli by rovné čiary.

Keby nebolo slnko, bola by zima.

Keby nebola voda, zahynuli by sme.

Viktória

Zoznam literatúry :

- Dacey, S. J. & Lennon, H. K. (2000). *Kreativita. Souhra biologických, psychologických a sociálnych faktorů*. Praha: Grada Publishing.
- Dvořák, J. (2001). Prostě psaní. In *Psaní jako sebevyjádření*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus .
- Eliášová, V.(2006). Vymedzenie pojmu tvorivé písanie pre cudzojazyčnú výučbu. In *Zborník zo Sympózia o tvorivom písaní*. Bratislava: MPC 2006, s. 41-52.
- Eliášová, V. (2005). *Creative Writing I. Handbook for English Language Teachers*. Bratislava: MPC Bratislavského kraja.
- Fišer, Z. (2001). *Tvůrčí psaní. Malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido.
- Fišer, Z. (2007). Tvůrčí psaní interdisciplinárně. Místo oboru ve společenských vědách. In: *Na stole slová*. Příručka tvorivého písania pre učiteľov slovenského jazyka. Bratislava: Štátny pedagogický ústav 2007, s. 132-136.
- Germušková, M. (2003). Učiteľ ako blokátor i stimulátor tvorivosti. In *Biodromálne premeny učiteľa – učiteľ v premenách času*. Zborník z vedeckého kolokvia s medzinárodnou účasťou konaného v dňoch 19. – 20. 6. 2003. Prešov : Filozofická fakulta PU 2003, s. 167-175.
- Hník, O. (2007). *Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy*. Jinočany: Nakladatelství H H.
- Hník, O. (2011). Dítě v roli autora. In *Tradiční a netradiční formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci 2011, 1. vyd., s. 70-74.
- Klimovič, M. (2009). *Tvorivé písanie v primárnej škole*. Prešov: PU v Prešove.
- Klimovič, M. (2010). *Tvorivé písanie v mladšom školskom veku*. Prešov: Pulib. [online]. [cit.2012-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Klimovic1/index.html>>.
- Klindová, L.a kol. (1990). *Aktivita a tvorivosť v škole*. Bratislava: SPN.
- Kočanová, M.(2006). Tvorivé písanie vo výučbe jazyka a literatúry. In *Zborník zo Sympózia o tvorivom písaní*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum 2006.
- Končeková, L. (2002). *Psychológia puberty a adolescencie*. Prešov: FHPV PU v Prešove.
- Končeková, L.(2007). *Vývinová psychológia*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška.
- Kusin, V. & Sollárová, E.(2002). *Ludská tvorivosť (filozofické, psychologické a sociálne otázky)*. Nitra: FSVa Z UKF.
- Marcinová, M.(2010). Princíp farebnosti – estetické a sémantické súradnice chromatických pomenovaní na materiáli vybraných prozaických textov. In *Aktuálne hodnoty ľudovej kultúry a umenia vo vzdelávaní*. Zborník z medzinárodnej konferencie, konanej v dňoch 25. –26. 2. 2010 v Ružomberku. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku 2010, s. 131-134.
- Mihalková, G. (2007). Identifikácia básnickej obraznosti. In *Jazyk a literatúra v škole : zážitok a poznanie* : [zborník z medzinárodnej konferencie Jazyk a literatúra v škole – zážitok a poznanie, 18. – 19. 10. 2007 v Prešove]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied 2007, s. 231-234.
- Mlsová, N.(2005). Psaní jako sebevyjádření. Šest poznámek k problematice tvůrčího psaní na Ústavu ČJL PdF Univerzity Hradec Králové. In *Tvůrčí psaní – klíčová kompetence na vysoké škole*. Brno: Doplněk 2005.
- Palenčárová, J. & Kesselová, J.(2006). Písanie ako proces alebo tvorivé písanie na 1. stupni ZŠ. In *Slovo o slove* 2006, s. 71-78.
- Petríková, M.(2009). O spontaneite života v umení. In *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi*. (Zborník materiálov z 12. okrúhleho stola KCD a Kabinetu literatury pro mládež, jazykové a literární komunikace na Pedagogické fakultě v Ostravě, konanej v dňoch 5. – 6. 11.

2009). Ed. R. Šink. Ostrava: Katedra českého jazyka a literatury s didaktikou, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostrave 2009, s. 270-276.

Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň ZŠ – ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie [online].[cit.2012-04-30]. Dostupné z WWW:

<<http://www.zskroke.edu.sk/DocSkoly/ISCED2.pdf>>.

Tento príspevok vznikol ako súčasť riešenia grantového projektu KEGA č. 048PU-4/2011 *Učebnice a alternatívne učebné pomôcky na výučbu slovenského jazyka a literatúry ako súčasť nižšieho sekundárneho vzdelávania*.

Kontakt:

PaedDr. Katarína Bieleková, PhD.

Inštitút slovakistiky, masmediálnych a knižničných štúdií
Katedra knižničných a informačných štúdií FF PU v Prešove
bielekk@unipo.sk

PaedDr. Eleonóra Zvalená, PhD.

Inštitút slovakistiky, masmediálnych a knižničných štúdií
Katedra knižničných a informačných štúdií FF PU v Prešove
znora@centrum.sk